

Den svenske Bankreforms Gennemførelse.

Indberetning til Udenrigsministeriet.

Af

I. Heckscher,
Generalkonsul i Göteborg.

Paa et vigtigt Omraade hævdes for Tiden de tre nordiske Landes Solidaritet bestemt trods alle Særinteresser, uden at nogen i den sidste Menneskealder har tænkt paa at benægte den; det er paa Pengevæsenets Omraade. Den nordiske Møntunion vides ikke blot ikke at have givet Anledning til Misfornøjelse eller Ulæmper; men den er tilmed nu saa rodfæstet i de tre Landes Bevidsthed, at Befolkningen end ikke altid ret forstaar, at den er andet end en Naturnødvendighed, og ofte drager Konsekvenser af den, som ligge udenfor dens Indhold, men som samtidigt tyde paa, at al Frygt for en Sammenblanding af de tre Rigers Pengevæsen er forsvunden. Yderligere er denne gensidige Tillid til Nabolandenes Mønt- og Seddelbankpolitik befæstet ved den i November 1885 afsluttede Overenskomst mellem de tre nordiske Hovedbanker om afgiftsfri Trassering paa hverandre; der er ved denne skabt en værdifuld Lettelse i den internationale Betalingsproces, og en følgeværdig Begyndelse er gjort til Løsningen af den store Opgave: Omsæt-

ningsmidlernes Reduktion og Simplifikation ved Bankernes Afregning og Udligning af modstaaende Gældsposter. En Overenskomst som den nævnte forudsætter en ubetinget Tillid til de Instituter, med hvilke den afsluttes. Og ligesom der aldrig hidtil har været nogen Tvivl om, at denne Tillid hviler paa fast Grund, saaledes tør det haabes, at Bankpolitikken efterhaanden vil sætte Spørgsmaalet om de nordiske Centralbankers Soliditet ganske ud af Debatten.

For Sverigs Vedkommende har dog Bankpolitikken i mange Aar baaret Præg af en stor Usikkerhed, baade med Hensyn til sit endelige Maal og til sine Midler. Den svenske Rigsbank har som bekendt ikke som Nationalbanken i København og Norges Bank haft det Overtag over Pengemarkedet, som betinges af Seddelmonopol. Den har i Løbet af de sidste 60—70 Aar ved sin Side haft en stor Mængde private Seddelbanker, som i langt højere Grad end den have lagt an paa at decentralisere Bankvæsenet. Det store Næt af Bankkontorer, der omspænder Sverig, er for den allerstørste Del Privatbankernes Værk. Ingen bestrider, at de ved Oprettelsen af disse talrige Afdelingskontorer have indlagt sig stor Fortjeneste af den lokale Om sætning, navnlig i tidligere Tider, under mindre udviklede Samfærdselsforhold, og det vilde endog være uretfærdigt at benægte, at de have benyttet deres faktiske Monopolstilling i isolerede Landsdele med relativ Forsigtighed og Omtanke. Men den overalt i Verden sejrende Tilbøjelighed til Enbanksystemet har tilsidst vundet Overtaget ogsaa i Sverig. Mere og mere er den Overbevisning trængt igennem, at denne Vrimmel af private Banksedler under kritiske Tider

dog kunde rumme alvorlige Farer, og at det gjaldt om at udvikle Rigsbanken til en virkelig central Statsbank, der efterhaanden kunde overtage hele Seddelemmissionen.

Kun langsomt og under stadig Kamp med modstaaende Interesser er det lykkedes at give denne Overbevisning Udtryk i en Lovgivningsreform. Efter gentagne Rigsdagsdebatter om Bankspørgsmaalene gjordes de til Genstand for Behandling af Kommissioner, nedsatte af Regeringen, først 1881 og senere 1888, og da disse Kommissioners Forslag (Betænkninger af 1883, henholdsvis 1890) i Principet: Enbanksystemets Indførelse, stemmede overens, besluttede Regeringen sig tilsidst til at forelægge Rigsdagen i 1897 et gennemgribende Reformforslag. Trods megen Modstand lykkedes det at gennemføre det.

Den følgende Fremstilling sætter sig til Opgave i Korthed at undersøge Reformens Indhold og sandsynlige Virkninger. Planen er dels at gøre Rede for de paagældende Lovgivningsakters væsentligste Bestemmelser, dels at belyse den Situation paa Kreditvæsenets Omraade, der udgør Reformens økonomiske Basis, samt i Forbindelse dermed at antyde, om og hvorvidt der i Reformen kan formodes at ligge en Betyggelse for den heldbringende Ro og den velgørende Regelmæssighed, der, i store Træk i det mindste, nu i lange Tider har udmærket Nordens Pengemarked. For en Fremstilling af Reformens Forhistorie er her ikke Pladsen. Kortfattede Skildringer heraf findes bl. a. tildels i Nationaløkonomisk Tidsskrift XV—XVI Bd. 1880 (Sverigs private Seddelbanker) og sammesteds ny Række IV Bd. 1886 (Den svenske Bankreform). En Sammenstilling af Reformens

Gang paa Rigsdagen 1897 er given af R. Törneblad (Bankfrågan inför svenska riksdagen 1897) i Nordisk Tidskrift, udg. af Letterstedtska Föreningen 1897 S. 287 ff., hvortil her henvises.

I.

Overgangen fra Flerbanksystemet til Enbanksystemet forudsætter i Sverig Løsningen af en tredobbelte Opgave. De private Seddelbanker, hvis Emissionsret det gælder om at vindicere for Staten, i al Fald successive, maa der til Gengæld forskaffes gunstige Forhold som et Soulagement under Overgangstiden. Der maa dernæst — hvad der tydeligt nok er Hovedsagen — skabes fuldt betryggende Garantier for, at Rigsbanken formaar at overtage hele Seddeludstedelsen uden at udsætte Landets Pengevæsen for Forstyrrelser. Og tillige burde denne Rigsbank, der fra gammel Tid har været et Folkerepresentationens Organ og Prærogativ, over hvilket den udøvende Magt intet havde at sige, og som i denne sin Egenskab ofte betragtedes som et Rigsdagen med Rette tilkommende Magtmiddel, for Fremtiden forfatningsmæssigt stilles i en neutral Position, saa vidt muligt i lige Grad uafhængig af alle Statsmagters ensidige Paavirkning.

Den første Del af Opgaven viste sig at være forholdsvis den letteste, om den end forudsatte et Kompromis mellem forskellige privat-økonomiske Interesser. Der var i den Henseende foregaaet saa meget, som for de private Seddelbanker gjorde Emissionsretten mindre dyrebar, at man ikke for Alvor kunde tænke paa at sætte noget ind paa dens Bevarelse. Ikke blot

var — som det ogsaa vil fremgaa af det følgende Afsnit — Værdien af denne Ret i Tidens Løb bleven en Del forringet, dels som Følge af Femkronesedlernes Inddragelse fra 1. Januar 1879, dels paa Grund af Samfærdselsmidlernes Udvikling og Sedlernes deraf betingede hurtigere Omløbstid; men Rigsdagen, som ingen direkte Indflydelse kunde udøve paa disse Privat-instituter, hvis Normering hidtil var overladt til »Kongens økonomiske Lovgivningsmagt« i Henhold til Regeringsformens § 89, havde fundet et yderst virksomt Middel til at ramme deres Seddeludstedelse ad indirekte Vej, nemlig ved Hjælp af en stadigt stigende Beskatning af Emissionsretten, og det udtaltes aabent, at man, hvis Privatbankerne gjorde Vanskeligheder, ikke vilde tage i Betænkning at benytte dette Middel i den størst mulige Udstrækning.

Fra den 1. Januar 1904, til hvilken Tid alle de nu givne Oktrojer for private Seddelbanker udløbe, ophører al privat Seddelemmission. Men fra den 1. Januar 1899, da den nye, af Konge og Rigsdag stiftede Lov af 12. Maj 1897 for Rigsbanken træder i Kraft paa alle Punkter, og til Udgangen af 1903, er der til Gengæld indrømmet de »enskilda« Banker visse Begunstigelser hos Rigsbanken, for saa vidt de med tre Maaneders Varsel anmelde for Finansministeren, at de opgive Retten til Seddeludstedelse, og under Forudsætning af, at de ikke have inddraget noget af de Afdelingskontorer, som d. 1. Januar 1896 vare i Virksomhed. Begunstigelserne bestaa dels i en Ret til Kassekreditiv hos Rigsbanken indtil Halvdelen af den Sum, hvortil enhver Banks Seddelomløb d. 1. Januar 1896 beløb sig, uden Afgift — men selvfølgelig mod behørig

prøvet Sikkerhed — og til en Rente af 2 pCt. under tre Maaneders Vexeldiskonto, dog ikke under 2 pCt. aarligt, dels i en Adgang til Rediskontering af Vexler, ligeledes indtil Halvdelen af Seddelomløbet ved nævnte Tidspunkt, og til en Diskonto af højst $\frac{2}{3}$ af den i Rigsbanken til enhver Tid gældende, dog ligeledes med Forbehold af Rigsbankens Ret til at prøve Vexlernes Bonitet. Ogsaa for de efter Seddelinddragelsens lovbestemte Termin følgende fem Aar, altsaa for Aarene 1904—1908, er der tilstaaet alle »enskilda« Banker en lignende Rediskonteringsfordel indtil 40 pCt. af Seddelomløbet, ligeledes under Forudsætning af Afdelingskontorernes Bibeholdelse.

Denne Omsorg for at bevare Afdelingskontorerne er efter det ovenfor om disse Kontorers Betydning bemærkede let forklarlig. Der bestod ved Udgangen af 1896 i alt 143 slige Afdelinger af »enskilda« Banker i Byer udenfor Hovedkontorets Sæde, medens Rigsbankens Filialer udenfor Stockholm samtidigt kun udgjorde 13. Nu vil der vel, som nedenfor skal udvikles, blive truffet Foranstaltninger til, at Rigsbanken for Fremtiden kan overtage en Del af denne Provinsforretning ved Udvidelse af sit Filialnæt, men langt fra i saadan Udstrækning, at den vilde kunne tænke paa at erstatte alle de private Kontorer. En Inddragelse af disse vilde altsaa kunne sætte en stor Del af Landets Købstæder og Handelspladser i følelig Grad tilbage. Ikke desto mindre er det nævnte Forbehold om Afdelingskontorernes Opretholdelse ikke aldeles ufravigeligt; der er tværtimod givet Regeringen Adgang til, efter en Afvejelse af inddragne Kontorers Omfang og Betydning for den almindelige Omsætning, at bedømme,

hvorvidt der til Trods for slig Inddragelse kan tilstaaes en Bank de omtalte Fordele i det hele eller til Dels. Heller ikke »enskilda« Bankers Forvandling til Aktieselskaber — altsaa Ophævelse af den solidariske Ansvarlighed, der hidtil har udgjort en af Betingelserne for privat Seddelemissionsret — vil eventuelt være en Hindring for de under Overgangstiden tilstaaede Fordele. Som en Ejendommelighed er at mærke, at — i Følge en lille Lov af 27. Maj 1898 — Begrebet »enskild bank« ikke staar og falder med Seddelemissionsretten, men at trods dennes Opgivelse den hidtil gældende Lovgivning vil komme til Anvendelse paa slige Banker ogsaa fremdeles, naar undtages, at de frit kunne disponere over de Fonder, der hidtil have været baandlagte af Hensyn til Sedlerne.

Blandt den nye Lovs Bestemmelser om Rigsbanken er der et Kapitel, som strax er traadt i Kraft, nemlig Reglerne om Bankens »Styrelse og Forvaltning«. Der rummes i dette Kapitel en Forskrift af stor, i det mindste stor principiel Betydning, nemlig Henvisningen til Regeringsformens § 72 i dens nu omsider gennemførte, ændrede Form. Det er i denne Grundlovsforandring, at Rigsbankens Reform søger sit statsretlige Grundlag. I dobbelt Retning er her gjort Skridt for at unddrage Rigsdagen den udelukkende Raadighed over Banken: dels ved at give Kongen Andel i Bankstyrelsens Udnævnelse, dels ved at fastslaa, at Banken skal styres »efter en af Konge og Rigsdag i Forening stiftet Lov«, ikke — som hidtil paa næsten alle afgørende Punkter — i Henhold til Rigsdagens reglementariske Forskrifter.

I førstnævnte Henseende er den afgørende Forskrift

den, at Antallet af Rigsbankens Bestyrere, for hvilke Benævnelsen »Fuldmægtige« fremdeles er bibeholdt, er fastslaaet til syv, af hvilke nu en (tilligemed en Suppleant for ham) vælges af Kongen for tre Aar ad Gangen, medens Rigsdagen hidtil valgte dem alle. Den treaarige Valgperiode for de af Rigsdagen valgte var forøvrigt allerede i 1894 gennemført. Det af Kongen udnævnte Medlem skal efter den førstnævnte Grundlovsbestemmelse være Formand for den samlede Bestyrelse, men maa ikke udøve nogen anden Funktion indenfor denne. Kongen kan efter Forgodtbefindende tilbagekalde det af ham saaledes givne Hværv, hvorimod et af Rigsdagen valgt Medlem i Løbet af Funktionstiden kun skal afgaa, saafremt der af Rigsdagen nægtes ham Decharge. Nogen effektiv Indflydelse paa Bankens Ledelse er der imidlertid ikke herved indrømmet den udøvende Magt. Bankloven foreskriver udtrykkeligt, at samtlige Fuldmægtige — altsaa ogsaa den kongevalgte — kun af Rigsdagen og dens Organer tør modtage Instruktioner.

Næst denne Reform, hvis Betydning for Rigsbankens uafhængige statsretslige Stilling har været meget omtvistet, og som er adskilligt mindre indgribende end den paa dette Punkt oprindeligt tilsigtede, ere de vigtigste Forandringer, hvilke dog først træde i Kraft d. 1. Januar 1899, at søge i Kapitlerne om Grundfonden og Seddeludstedelsen; disse vigtige Emner ere følgelig fra nu af ogsaa unddragne Rigsdagens Eneraadighed. Grundfonden er bestemt til 50 Millioner Kroner — altsaa netop den allerede nu opsamlede Grundfonds Beløb — og Seddelemmissionen, udover den saakaldte metalliske Kasse og dermed ligestillede Sik-

kerheder (den udækkede Seddelemmission) til højst 100 Millioner Kroner. Funderingsbestemmelserne ere i Hovedsagen følgende: Metalfonden udgøres for Fremtiden udelukkende af Guld (svensk og udenlandsk møntet samt umøntet); den maa aldrig synke under 25 Mill. Kr., men skal udover disse, saafremt det saakaldte udækkede Seddelbeløb overstiger 60 Mill. Kr., udgøre mindst 30 pCt. af det saaledes overskydende Beløb. Ligestillede med Metalfonden er dels Guld, deponeret i Udlandet, eller værende under Transport derfra, forudsat, at det er søforsikret, dels Fordringer i løbende Regning hos Banker eller Handelshuse i Udlandet. Den »udækkede« Seddelmængde skal funderes ved Hjælp af a) letsælgelige udenlandske Statspapirer, b) Statens, Hypotekbankens og andre indenlandske Obligationer, som noteres paa udenlandsk Børs, og c) Vexler, betalbare i eller udenfor Landet.

Den fuldstændige Udførelse i Enkelthederne af alle de Følgesætninger, som Rigsbankreformen vil medføre, er overladt Reglementet, hvilket det tilkommer Rigsdagen at affatte. Dog er der allerede i Loven fastslaaet en Del Regler for selve Forretningsgangen, Regnskabsførelsen og Offentliggørelse af Regnskaberne. Blandt disse Regler fremhæves følgende: Indlaansforretningen er for Publikum afgiftsfri, men Rigsbanken godtgør som Regel ikke Rente paa indsatte Beløb, hverken paa længere Tid eller mod Tilbagebetaling ved Anfordring. Det er dog tilladt Bestyrelsen at aabne rentebærende Giroregninger for Firmaer, som »have Vexeldiskontering« i Banken og ikke selv drive Bankforretning. Ligeledes tilkommer der Banken Ret til — med eller uden Rentegodtgørelse — at aabne

Regning med »agtede og sikre udenlandske Bankanstalter og Handelshuse«. Udlånsforretningerne ere ligeledes tildels normerede i Enkeltheder. Diskontering af indenlandske Vexler med indtil sex Maaneders Løbetid er tilladt, ligeledes Køb og Salg af udenlandsk Valuta indtil samme Løbetid. Lombardlaan paa Obligationer, Aktier eller andre Værdipapirer kunne gives for indtil 6 Maaneder eller mod højst 3 Maaneders Opsigelse. Kommuner og lignende Samfund samt Stiftelser kunne endog erholde Laan uden Real-sikkerhed. Laan mod Sikkerhed i Varer i offentlig eller i betryggende privat Forvaring kan bevilges indtil 6 Maaneder. Kassekredit og Kredit i løbende Regning maa gives for i alt højst 15 Mill. Kr. og mod Pant af Obligationer, Aktier, Pantebreve eller Selvskyldnerkaution; de tidligere Forslag om at udelukke Kaution som Kreditivsikkerhed have altsaa ikke kunnet gennemføres. Ligeledes har Rigsbanken beholdt Retten til at bevilge saakaldte »Afbetalingslaan« paa længere Tid, dog kun for et samlet Beløb af højst 25 pCt. af Grundfonden (12½ Million Kr.). Andre specielle Brancher, som Rigsbanken udenfor Laaneforretningernes Kreds har Adgang til at drive, ere: 1) Køb og Salg af Guld og Sølv, svenske Obligationer og udenlandske letsælgelige Statspapirer, som noteres paa udenlandsk Børs, 2) Kommission med Hensyn til Køb og Salg af Statens og Hypoteksbankens Obligationer, 3) Depot — lukket og aabent — af ædle Metaller og Værdipapirer samt 4) ved sit Seddeltrykkeri: Trykkeri og ved sin Papirfabrik: Tilvirkning af Papir. Særlig Opmærksomhed fortjener endelig den Henvisning, der gives Rigsbanken til i Forbindelse med Giroomsæt-

ningen at indføre Foranstaltninger til Letteise af Betalingsudligningen (clearing).

Ligesom hidtil er det forbeholdt Rigsdagen at disponere over Rigsbankens aarlige Indtægtsoverskud — en Ret, som hidtil stedse er bleven benyttet til, med Afregning af det til Bygnings- og andre Fonder fornødne, at forøge Statskassens disponible Midler. Men det er nu desuden i Loven slaaet fast, at der af Aarets Nettooverskud skal afsættes mindst 10 pCt. til en Reservefond, indtil denne beløber sig til mindst 25 pCt. af Grundfonden, hvilken Reservefond skal placeres i let realisable, udenlandske Statspapirer. Ligeledes er den hidtil i Praxis indførte Offentliggørelse af Bankens Status ved mere summariske Uge-rapporter og udførligere Maanedsoversigter nu fastsat i Loven for Fremtiden.

Til Opretholdelse og Udvidelse af Bankens Pro-vinsforretning er det ved Loven bestemt, at den skal have mindst et Afdelingskontor i hvert Len udenfor Stockholms Len. Da der til Dato er oprettet i alt 15 saadanne Kontorer foruden Hovedkontoret i Stockholm, vil det altsaa være de følgende Rigsdage forbeholdt at udvælge Pladsen for yderligere 9 Filialer i de øvrige Len; den fuldstændige Gennemførelse heraf behøver ikke at foregaa før Begyndelsen af Aar 1904.

Dette er i de væsentligste Punkter Indholdet af Hovedloven om Rigsbanken. I tre selvstændige Smaa-love af samme Dag er der desuden givet særlige Bestemmelser om Rigsbankens Seddelmonopol og Værneting samt om Rigsbankfuldmægtigenes og Filialbestyr-elsernes Ansvarlighed.

II.

Under en for Næringslivet og Finanserne særdeles lykkelig Periode har Sverig taget det vigtige Skridt fra Flerbanksystem til Enbanksystem. De seneste Aar karakteriseres i hele Europa ved et let og billigt Pengemarked, og i Sverig kan der paa næsten alle Omraader paavises Fremgang, først og fremmest i Industriens forskellige Grene, men ogsaa i Handel og Landbrug. I denne Fremgang ligger der for saa vidt ogsaa for Bankvæsenet en Betyggelse, som det er blevet de ældre Bankforetagender muligt at konsolidere sig, at forøge deres Fonder og at udskille Kunder, som frembød tvivlsom Sikkerhed eller uforholdsmæssig Risiko. Men paa den anden Side har det stærke Opsving i Næringslivet og paa dermed beslægtede Omraader — i Jernbaneanlæg, de store Byers Byggevirksomhed, de lavere Samfundsklassers voxende Krav paa tidsmæssige Lønninger og Boliger o. s. v. — stillet usædvanligt store Fordringer til Bankernes Udlaansvirksomhed. Det har, netop som Følge af det rigelige Pengemarked, ikke hidtil været forbundet med Vanskelighed for Bankerne at imødekomme alle berettigede Krav; tværtimod har den store Kapitalbeholdning paa sin Side bidraget til at fremkalde nye Foretagender og at understøtte Tilbøjeligheden til Driftsudvidelse. Under Forudsætning af en fortsat Udvikling i samme Retning vil det imidlertid vanskeligt kunne undgaas, at et gennemgribende Systemskifte i Bankpolitiken maa paavirke Laanevirksomheden og det indenlandske Pengemarked. Den første Betingelse for at danne sig en Forestilling om Systemskiftets Virkninger er da at skaffe sig et

Overblik over Bankvirksomhedens Udvikling i de senere Aar paa de Punkter, som for disse Virkninger ere af afgørende Betydning, især paa saadanne, hvor den private Seddelemmission tør antages at spille en vis Rolle.

Da Reformen først og fremmest er en Seddelbankreform, vil det i første Række være af Interesse at undersøge, i hvilket Forhold Rigsbanken og de private Seddelbanker hidtil have deltaget i Landets Seddelforsyning. Saavel ved dette Punkt som i hele Undersøgelsen anses det for rigtigst at holde sig til en forholdsvis nærliggende Periode for ikke at forøge Talstoffet mere end nødvendigt. Udgangspunktet bliver derfor den 31. December 1879, hvilken Dag de private Seddelbankers Ligeberettigelse med Rigsbanken led sit første Afbræk; den nævnte Dag traadte nemlig Forbudet mod Femkronesedlernes fremtidige Udstedelse i Kraft. Med dette Tidspunkt sammenholdes da Stillingen ved Udgangen af Aaret 1897, Tiden for Bankreformens legale Gennemførelse, og til Sammenligning medtages Tallene for nogle mellemliggende Aar, som Regel den sidste Dag i hvert af Aarene 1884, 1889 og 1894.

Udviklingen i Seddeludstedelsen bliver herefter følgende: (Se omstaaende Tabel I).

Heraf fremgaar, at den stadige Tilvæxt i Sedlernes Beløb har fordelt sig temmelig uligeligt paa Rigsbanken og de private Seddelbanker. Den tilsigtede Virkning: Indskrænkning i den private Seddelemmission er i ikke umærkelig Grad opnaaet allerede i den her foreliggende Periode. Medens Rigsbankens Seddelmasse i Løbet af 18 Aar er voxet med 37,25 Mill. Kr. eller 117,94 pCt., er den

Tabel I. Sedler i Omløb:

	Af Rigsbanken		Af Enskilda Banker	
	Mill. Kr.	i pCt. af Sedlerne	Mill. Kr.	i pCt. af Sedlerne
31. Decbr. 1879	31,59	39,1	49,22	60,9
— 1884	37,99	42,0	52,39	58,0
— 1889	43,84	42,7	58,86	57,3
— 1894	51,90	45,8	61,33	54,2
— 1897	68,84	48,8	72,20	51,2

private Emission samtidigt stegen med kun 22,98 Mill. Kr. eller 46,69 pCt. Og medens de private Sedler i 1879 udgjorde omtrent 61 pCt. af alle Sedlerne, bestod den omløbende Seddelmasse 1897 omtrent til lige Dele af Rigsbankens Sedler og Privatbanksedler.

Ogsaa i en anden Henseende har det vist sig, at Seddelomløbet har akkommoderet sig paa Forhaand efter en Situation, hvori Rigsbanken er sat til at være eneste Seddelbank, nemlig med Hensyn til Forholdet mellem store og smaa Seddelvalører. Dette Forhold er i det hele taget temmelig konstant i Løbet af den her omhandlede Periode. Deler man Sedlerne i smaa Sedler, omfattende Valører paa 10 Kr. og derunder, og store, omfattende alle større Seddeltyper, og udelader man af Beregningen de endnu i Rigsbankens Regnskaber figurerende Sedler, lydende paa ældre Møntsorter — hvilke sidste sandsynligvis for største Delen ere gaaede tabt og i al Fald næppe bør regnes til de cirkulerende — saa faar man følgende Tal:

I Procent af hele den omløbende Seddelmasse udgjorde:

	1879	1884	1889	1894	1897
Rigsbankens					
store Sedler	27,0	22,2	21,8	24,4	25,0
Enskilda Bankers store S.	21,6	26,0	24,6	23,4	22,4
	48,6	48,2	46,4	47,8	47,4
Rigsbankens					
smaa Sedler	10,3	18,6	20,0	20,7	23,2
Enskilda Bankers smaa S.	41,1	33,2	33,6	31,5	29,4
	51,4	51,8	53,6	52,2	52,6
	100	100	100	100	100

Heraf fremgaar, at de store Sedler stadigt ere lidt under Halvdelen, de smaa lidt over Halvdelen af alle cirkulerende Sedler, men at Rigsbankens smaa Sedler, der ved Udgangen af 1879 procentvis stod langt tilbage og kun forholdt sig til de private Smaasedler omtrent som 1 til 4, stadigt have vundet Terræn paa de private Smaasedlers Bekostning, saa at de nu forholde sig til disse omtrent som 4 til 5. Det er med andre Ord ikke lykkedes de private Tikronesedler at erstatte de inddragne Femkronesedler i hele deres Funktion, men de have maattet finde sig i at blive replacerede af Rigsbankens. Ad en anden Vej kan det samme belyses derved, at Smaasedlerne udgøre en stedse stigende Proportion af Rigsbankens hele Seddelmasse. Rigsbankens store Sedler vare i de første 10 Aar efter Inddragelsen af de private Femkronesedler ikke voxede i nævneværdig Grad (fra c. 21,16 Mill. Kr. i 1879 til c. 21,98 Mill. Kr. i 1889);

men samtidigt vare Rigsbankens smaa Sedler voxede fra 8,07 Mill. Kr. til 20,17 Mill. Kr. eller procentvis i Forhold til Rigsbankens samlede Seddelmasse fra 27,6 pCt. til 47,9 pCt. Og dette sidstnævnte Forhold synes at holde sig nogenlunde ogsaa under de senere Aars stærkere Forøgelse af Rigsbankens Seddelmængde; thi Rigsbankens store og smaa Sedler udgjorde ved Udgangen af 1894 henholdsvis 54,2 og 45,8 pCt.

—	1897	—	51,8	—	48,2	—

af denne Banks hele Seddelmængde.

Dette fremhæves som i tvende Retninger lærerigt. Det viser, at Mængden af de store Betalinger ved Hjælp af Sedler nærmest tenderer til relativ Tilbagegang; i den store Omsætning vænner man sig altsaa lidt efter lidt til andre Betalingsmidler, formentlig især Bankanvisninger. Fremfor alt viser det dog, at Rigsbankens Sedler ikke blot i relativt forøget Grad kræves til det daglige Livs smaa Betalingsoperationer, men at de allerede nu benyttes dertil i omtrent samme Omfang som Privatbankernes Smaasedler, uagtet disse ved Hjælp af deres talrige Afdelingskontorer have et Overtag over Markedet, hvilket de næppe have forsømt at benytte til den størst mulige Udnyttelse af Seddelprivilegiet. Baade det ene og det andet tyder paa, at Rigsbankens Funktion som Seddelforsyner under Overgangstiden vil blive udfyldt paa en Maade, der betrygger Landet mod Farerne ved bratte Overgange.

Til Gengæld for den Fordel, Rigsbanken faar som eneste Forsyner af Landets Sedler, afstaar den til de private Banker i alt væsentligt Indlaansforretningen. I hvilket Omfang de forskellige Bankgrupper hidtil have deltaget i denne Gren af Bankvirksomheden, skal

nu paavises. Under Indlaan medtages her saavel saadanne, som af Publikum indsættes med Ret til umiddelbar Disposition over Midlerne fra Laangiverens Side (Folio, Upp- och Afskrifning eller Giro) som Indlaan paa Tid eller mod Opsigelse (Deposition, Sparekasse-regning og lign.) og ligeledes saakaldt »løbende Regning«, der vel nærmest tilhører den første Klasse. Derimod medtages ikke de Indlaan, som Bankerne yde hverandre indbyrdes, og heller ikke de i Bankstatistiken under Rubriken »optagne Laan« opførte Summer; den første af disse Grupper indeholder nemlig som Regel en Overførelse fra den ene Bank til den anden af Publikums Indlaan, som altsaa derved komme til at figurere to Gange paa Indlaanssiden, og den anden Rubrik indeholder overhovedet ikke Laan, som ydes Bankerne i deres Egenskab af Kapitalanstalter til Midlernes Bevaring og Forrentning, men tilfældige Forstrækninger af stærkt fluktuerende Omfang, hvilke Bankerne efter eget Initiativ optage andetsteds, navnlig hos offentlige Kasser, og mod særlig Sikkerhed.

I den følgende Oversigt over Indlaanene er derhos som første Rubrik medtaget de saakaldte Postremisvexler, der som Gældsform betragtede staa midt imellem Sedler og a-vista Indlaan og som ere stærkt benyttede som Midler til at forsende Værdier fra Sted til Sted indenfor Landet, tildels ogsaa til Nabolandene. (Se Tabel II).

Rigsbankens Indlaansregninger ere, som det heraf fremgaar, kun for de ikke-rentebærende Midlers Vedkommende (Postremisvexler og Folio) i Udvikling; fra de rentebærende Indlaan har den efterhaanden trukket sig mere og mere tilbage. Til Gengæld ere disse

Table II. Bankernes Indlaansvirksomhed 1879—1897
i Millioner Kroner.

	Postremisvæxler			Folio	Sparekasse- regning		Upp- og Afskrit- ningsregning			Løbende Regning		Paa Deposition		
	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker		Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker	Enskilda Banker	Aktie- banker	Rigs- banken	Enskilda Banker
^{31/12} 1879.....	0,51	6,62	2,36	6,66	—	1,34	4,60	26,22	16,02	—	—	17,65	137,05	39,21
— 1884.....	0,63	10,19	2,24	15,01	—	8,14	3,05	30,06	18,02	—	—	11,99	190,95	63,48
— 1889.....	0,85	10,35	2,83	12,14	—	9,75	4,92	45,90	17,18	—	—	15,43	204,72	56,44
— 1894.....	1,79	12,11	3,42	18,11	—	14,48	4,52	50,26	20,75	1,78	1,69	8,15	246,14	72,42
— 1897.....	2,10	17,34	7,67	25,94	5,93	28,45	4,15	63,63	31,55	6,63	10,40	3,94	264,99	90,77

Tabel III. Indlaanenes Tilvæxtprocent i Løbet af Perioden 1879—1897.

	Postremisvexler			Folio	Sparekasse- regning		Upp- og Afskrif- ningsregning			Løbende Regning		Paa Deposition			
	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker		Enskilda Banker	Aktie- banker	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker	Enskilda Banker	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker		
fra 31/12 1879	22,8	53,8	÷ 5,0	125,4	—	508,5	÷ 33,6	14,6	12,5	—	—	—	÷ 32,0	39,3	61,9
til 31/12 1884	35,5	1,6	26,2	÷ 19,1	—	19,7	61,2	52,7	÷ 4,7	—	—	—	28,7	7,2	÷ 11,1
fra 31/12 1889	110,2	17,0	20,6	49,2	—	48,5	÷ 8,3	9,5	20,8	—	—	—	÷ 47,2	20,2	28,3
til 31/12 1894	17,3	43,2	124,7	43,2	—	96,5	÷ 8,1	26,6	52,1	273,3	515,6	—	÷ 51,7	7,7	25,3

44*

voxede saa meget kraftigere hos de private Banker. I hvilket Omfang Tilvæksten har fundet Sted, fremgaar tydeligere af foranstaaende Oversigt: (Se Tabel III).

Tager man hele Perioden 1879—1897 under ét for den samlede Indlaansmængde og for hver enkelt Bankkategori, viser Udviklingen sig saaledes:

Tabel IV. Samlet Indlaanssum 1879—1897.

	Rigsbanken		Enskilda Banker		Aktiebanker		I alt	
	Mill. Kr.	Tilvæxt	Mill. Kr.	Tilvæxt	Mill. Kr.	Tilvæxt	Mill. Kr.	Tilvæxt
		pCt.		pCt.		pCt.		pCt.
³¹ / ₁₂ 1879..	29,41	} 22,8	169,90	} 111,0	58,92	} 186,6	258,23	} 118,2
— 1897..	36,13		358,52		168,84		563,49	

Naar hermed sammenstilles, at Tilvæksten i Seddelmængden fra 1879 til 1897 har været for Rigsbanken 117,9 pCt., for Ensk. Banker 46,7 pCt., saa træder det skarpt frem, hvorledes Rigsbanken i den forløbne Overgangstid har udviklet sig langt kraftigere som Seddelbank end de private Banker, hvorimod Privatbankerne i overvældende Grad have tilegnet sig Indlaanene. At i sidstnævnte Henseende Aktiebankerne figurere med en betydeligt større Tilvæxtprocent end Seddelbankerne, hidrører øjensynligt fra, at i Løbet af de senere Aar saa godt som alle nye Bankforetagender ere stiftede i Form af Aktieselskaber, medens de solidariske Seddelbankers Tal er forblevet i det nærmeste konstant. Absolut set er Indlaanssummen hos de sidste

endnu mere end dobbelt saa stor som hos Aktiebankerne, og navnlig er det de lange Indlaan (Deposition), i hvilke de dominere. Først i de allerseneste Aar har man besluttet sig til ogsaa i nogle af de private Seddelbanker at indføre »Sparekasseregning«, en Indlaansform, som for det store Publikum udenfor Forretningsverdenen frembyder Fordelen af høj Indlaansrente i Forening med kort Opsigelsesfrist, men som ikke er uden Fare for Bankernes Tryghed i Tilfælde af Kriser.

Som en sidste Illustration til det foranstaaende gives følgende Oversigt over de forskellige Bankgruppers Andel i de egentlige Indlaan — altsaa med Forbigaaelse baade af Sedler og Postremisvexler — under den paagældende Periode:

Tabel V. Bankernes Andel i den samlede egentlige Indlaansmængde procentvis beregnet.

	Rigsbanken	Enskilda Banker	Aktiebanker	I alt
³¹ / ₁₂ 1879..	11,6	65,6	22,8	100 pCt.
— 1884..	8,8	64,9	26,3	100 —
— 1889..	8,9	68,4	22,7	100 —
— 1894..	7,0	68,0	25,0	100 —
— 1897..	6,3	63,6	30,1	100 —

Det næste Skridt i Undersøgelsen om de svenske Bankers Udvikling vil være en Paavisning af, hvorledes den her skildrede Tilvæxt i Seddelomsætning og Indlaansvirksomhed forholder sig paa den ene Side til Udviklingen af Bankernes egne Fonder, paa den anden Side til Udlaansvirksomheden.

Fondernes Udvikling fremgaar af følgende Tabel:

Tabel VI. Bankernes Fonder 1879—1897 i Millioner Kroner.

	Rigsbanken				Enskilda Banker				Aktiebanker				I alt Fonder
	Grund-fond	Reserve-fond	Dispos.-fond	I alt	Grund-fond	Reserve-fond	Dispos.-fond	I alt	Grund-fond	Reserve-fond	Dispos.-fond	I alt	
^{31/12} 1879...	30,00	5,00	5,62	40,62	59,24	10,54	3,68	73,46	20,82	5,16	1,99	27,97	142,05
— 1884...	35,00	5,00	7,55	47,55	57,84	12,21	4,54	74,59	25,42	5,47	2,17	33,06	155,20
— 1889...	40,00	5,00	10,56	55,56	56,17	10,37	4,15	70,69	25,81	5,36	1,86	33,03	159,28
— 1894...	50,00	5,00	4,24	59,24	61,71	17,05	5,47	84,23	31,55	11,47	0,69	43,71	187,18
— 1897...	50,00	5,00	6,88	61,88	73,25	24,34	7,57	105,16	56,58	17,07	1,33	74,98	242,02

I den første Halvdel af den her foreliggende Periode er der, som det vil ses, ikke foregaaet nogen stærk Tilvæxt i Bankernes egen Kapital. Saa meget stærkere har denne Tilvæxt været i Periodens senere Del; men her viser der sig en stor Forskel imellem Rigsbanken paa den ene Side og de private Banker paa den anden. Tydeligst træder dette frem, naar Forholdet beregnes relativt for hver Bankkategori, som i den her følgende Oversigt.

Tabel VII. Tilvæxtprocenten af Bankernes samlede Fonder 1879—1897.

	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker	I alt
fra 1879 til 1884...	17,1	1,5	18,2	9,3
— 1884 — 1889...	16,8	÷ 5,2	÷ 0,09	2,6
— 1889 — 1894...	6,6	19,1	32,4	17,5
— 1894 — 1897...	4,4	24,8	71,5	29,3
fra 1879 til 1897...	52,3	43,2	168,3	70,4

Der er næppe Tvivl om, at denne abnormt livlige Udvikling i Aarene 1889—1897 for en væsentlig Del skyldes Hensynet til Bankreformens nærforestaaende Gennemførelse. For Rigsbanken var der i dette Hensyn en afgørende Grund til at søge Fonderne forøgede; men den havde — som ovenfor antydnet — allerede for flere Aar siden bragt sin Grundfond op til den Højde, som var gjort til Norm ved Forslaget af 1890 og som nu er fastsat i Banklovens § 2. Rigsbankens Fonder ere derfor siden 1889 relativt mindst forøgede. De private Seddelbanker maatte søge at

møde Reformens Gennemførelse med en Tilvæxt i egne Midler, som nogenlunde stod i Forhold til den ved Seddelinddragelsen bevirkede Formindskelse i Driftskapitalen og som tillige aabnede dem Udsigt til at kunne afskaffe det solidariske Ansvar for Interessenterne uden at skade Bankernes Solvens og Kredit. Dette forklarer, hvorfor i Løbet af de sidste tre Aar Rigsbankens Kapital kun er forøget med c. 2,6 Mill. Kr., medens de enskilda Bankers samtidigt er voxet med c. 21 Mill. Kr. Men mere paafaldende er den store Forøgelse, som Aktiebankernes Kapitaler samtidigt have at opvise; de ere i de nævnte tre Aar voxede med over 31 Mill. Kr. og i Løbet af hele den foreliggende Periode voxede mere end $2\frac{1}{2}$ Gange. Dette hidrører ikke blot derfra, at — som ovenfor nævnt — næsten alle nye Bankforetagender i de senere Aar ere stiftede som Aktieselskaber, og at Tilbøjeligheden til at grundlægge netop slige Foretagender har vist sig at være ganske usædvanligt livlig; men det skyldes lige saa meget en Hang hos de bestaaende Aktiebanker til Udvidelse af deres Driftskapital under en Periode af høje Aktiekurser og deraf betingede fordelagtige Emissionsvilkaar. For saa vidt er dette her i Landet et nyt Fænomen, som man tidligere snarere har været tilbøjelig til at arbejde med den mindst mulige Bankkapital og at lægge mere Vind paa en forholdsvis stor Indlaanssum, hvis Forrentning er forholdsvis billigere.

Denne Udvidelsestilhøjelighed hos begge Grupper af private Banker er endnu ikke at betragte som tilfredsstillt. I Løbet af 1898 vil der finde en ret væsentlig Inddragelse af Kapital Sted i Henhold til

besluttede Aktieemissioner, som til Dels ikke ere fuldt gennemførte endnu. Der forberedes lignende Operationer i den Retning, at private Seddelbanker ville opgive Seddelprivilegiet og omdanne sig til Aktiebanker med større Kapital.

Fra mange Sider har denne Udviklingsgang været fulgt med en vis Uro for de Vanskeligheder, som kunne ventes at blive Følgen af en forceret Konkurrence paa Bankomraadet. Uden iøvrigt at gaa ind paa Spørgsmaalet om Berettigelsen til en slig Frygt, bør man her undersøge, om der ved den allerede stedfundne Tilvæxt i Bankernes Fonder er skabt en væsentlig forandret Situation i Forhold til Indlaanene, om med andre Ord Bankerne i højere Grad end før operere med Interessenternes egne Midler, og om det som Følge deraf bør befrygtes, at de af Hensyn til et forøget Udbytte kunne forledes til at opsøge en mindre bankmæssig Brug af Kapitalen end tidligere. I denne Henseende henvises til følgende Tabel.

Tabel VIII. Bankernes Fonder i Procent af Indlaanene (derunder Sedler og Postremisvexler).

	Rigsbanken	Enskilda Banker	Aktiebanker	Alle Banker
³¹ / ₁₂ 1879..	66,58 pCt.	33,52 pCt.	47,45 pCt.	41,88 pCt.
— 1884..	69,23 —	26,30 —	35,97 —	34,94 —
— 1889..	71,98 —	22,10 —	38,31 —	32,96 —
— 1894..	70,14 —	22,66 —	38,77 —	32,90 —
— 1897..	58,94 —	24,41 —	44,41 —	34,35 —

Forholdet mellem Bankernes egen Kapital og de dem af Publikum betroede Midler er altsaa paa ingen Maade endnu væsentlig forrykket til Fordel for den første af disse Faktorer. Sammenholdt med Tidspunktet ved den foreliggende Perodes Begyndelse er der tvertimod en ikke ganske ubetydelig Nedgang i Fondernes Forholdstal, og det hvad enten man tager alle Banker under ét eller hver Kategori for sig. Hvad Rigsbanken angaar, maa det i første Øjeblik forundre, at Forholdet ikke er det modsatte, da Fonderne ere væsentligt forøgede, medens Indlaanene i egentlig Forstand bør antages at være i stadig Nedgang. Det skyldes følgelig, omend ikke udelukkende, saa dog overvejende, Sedlernes stærke Tilvæxt, at Forholdet endnu viser stor Overvægt for Publikums Tilskud til Rigsbankens Omsætning. Af de private Banker er det og har under Perioden vistnok hele Tiden været Aktiebankerne, hvis Fonder vare de i Proportion til Indlaanene største; Seddelbankerne kunne gaa endnu en hel Del videre i Kapitaltilvæxt, inden de forholdsvis komme op i Højde med Aktiebankerne, og de staa ved den foreliggende Perodes Slutning endog ret iøjnefaldende svagere med Hensyn til egne Fonders Andel i Driftsmidlerne end de sidstnævnte. Sandsynligvis forestaar der imidlertid netop i denne Sammenhæng, som ovenfor bemærket, ret store Forandringer i dette Forhold, dels ved nye, til Dels allerede vedtagne, Kapitaltilskud fra Interessenternes Side, dels ved Seddelbankers Overgang til Aktiebanker.

Bankvæsenets sunde Udvikling afhænger dog langt mere af, hvorledes de Midler, som i Form af Fonder eller Publikums Indskud ere stillede til Bankernes

Raadighed, placres, end af disse Midlers Størrelse og indbyrdes Forhold. I det man gaar over til denne Side af Sagen, forudskikkes den Bemærkning, at der i denne Forbindelse indtil videre ikke tænkes paa andet end saadanne Aktiver, som udgøre en bankmæssig Benyttelse af Midlerne i Omsætningens Tjeneste, hvorimod der paa den ene Side ses bort fra Placeringer, som Bankerne foretage som varig eller forbigaaende Henlæggelse af egne Midler (Grundfonds- og Reservefondshypotek, Obligationer, Aktier, faste Ejendomme, Inventar o. lign.), paa den anden Side heller ikke medtages Aktiva, der staa til umiddelbar Disposition uden at give noget Udbytte for Øjeblikket (altsaa Kassebeholdning, Tilgodehavende hos andre Banker, hos Korrespondenter i Udlandet o. lign.). Til denne Kategori regnes her ogsaa den udenlandske Vexelportefeuille, der som oftest mindre fungerer som Kapitalanbringelse end som Kasserreserve og Trasseringsbasis. Vel er en Banks Stilling og Solvens i høj Grad afhængig ogsaa af disse Konti, til hvilke man derfor senere skal komme tilbage; men spørges der foreløbigt om Betimeligheden af og Forudberegningen i Bankernes Dispositioner paa Udlaanssiden, bør der i første Række ses hen til, hvilke Forretninger der gøres med deres Midler. Der meddeles herom følgende Talstørrelser (se Tabel IX).

Rigsbankens Udlaansvirksomhed koncentrerer herefter tydeligt Aar for Aar om de strængt bankmæssige Konti: Vexeldiskontering og Laan mod offentlige Effekter. Dens Udlaan mod Aktier har aldrig været af stort Omfang og er i de senere Aar temmelig stabilt. Ganske tydeligt søger den at trække sig tilbage fra

Tabel IX. Bankernes Udlåansvirksomhed 1879—1897 i Millioner Kroner.

	1 Diskonterede inden- landske Vexler			2 Udlaan mod Pantebreve			3 Udlaan mod Obligationer			4 Udlaan mod Aktier					
	R. B.	E. B.	A. B.	R. B.	E. B.	A. B.	R. B.	E. B.	A. B.	R. B.	E. B.	A. B.			
^{31/12} 1879	8,81	61,68	21,88	2,79	24,42	6,50	2,53	4,62	2,55	3,16	9,10	3,98			
— 1884	24,41	112,91	46,06	4,51	28,86	16,12	5,33	1,20	1,12	4,11	13,03	8,06			
— 1889	21,99	121,20	36,17	6,14	36,12	19,66	11,66	3,16	4,83	9,14	17,50	10,06			
— 1894	22,88	150,89	40,52	10,81	48,76	25,11	9,53	2,45	3,18	7,61	32,05	14,70			
— 1897	38,96	161,72	64,17	9,51	67,04	42,47	14,93	4,74	3,69	8,26	65,31	49,77			
	5 Udlaan mod Varer og anden Realsikkerhed			6 Udlaan mod Gælds- breve og Kaution			7 Udestaaende paa Kasse- og Kejssekred.			8 Tilgodehavende i løbende Regning			9 Afbetalingslaan hos Rigsbanken		
	R. B.	E. B.	A. B.	R. B.	E. B.	A. B.	R. B.	E. B.	A. B.	E. B.	A. B.				
^{31/12} 1879	2,76	2,61	1,36	14,51	24,35	9,85	8,65	51,48	16,63	—	—	—	—	—	
— 1884	1,70	6,49	1,12	10,66	31,25	11,51	9,03	56,18	19,49	—	—	—	—	—	
— 1889	2,66	9,28	1,10	1,01	25,35	10,87	6,88	48,72	14,62	—	—	—	—	8,10	
— 1894	2,86	13,33	4,71	1,38	27,13	9,50	6,25	53,37	12,18	10,37	4,19	—	—	8,59	
— 1897	1,30	14,58	3,98	1,11	38,40	18,03	4,87	58,31	21,56	23,21	13,93	—	—	7,15	

de særligt risikable Former af Lombardlaan og fra Laan til Konsumtionsformaal; dette fremgaar af Forringelsen i Klasserne 5, 6, 7 og 9. Forøgelsen i disse Klasser tilfalder følgelig Privatbankerne, og i denne Forbindelse vil det ikke undgaa Opmærksomheden, at netop Klasserne 4 og 5 i de senere Aar ere svulmede uforholdsmæssigt stærkt op, baade hos Aktiebankerne og hos de private Seddelbanker. Progressionen indenfor hver af alle disse Laanegrupper og for hver enkelt Bankgruppe har været ret ujævn og vilde, hvis den skulde gengives for de enkelte Aar — i Analogi med den i Tab. III givne Oversigt over Indlaanenes successive Tilvæxt — frembyde et temmelig forvirret Billede. Der gives i Stedet derfor først i Tab. X en Oversigt for hele Perioden indenfor hver Udlaansklasse og for de særskilte Bankgrupper.

Tabel X. Tilvæxtprocent for de enkelte Udlaansformer i Løbet af Perioden 1879—1897.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Diskonterede indenlandske Vexler	Udlaan mod Pantebreve	Udlaan mod Obligationer	Udlaan mod Aktier	Udlaan mod Varer og anden Real-sikkerhed	Udlaan mod Gælds-breve og Kaution	Udestaaende paa Kasse- og Rejsekreditiv	Tilgodehavende i løbende Regning	Afbetalingslaan hos Rigsbanken
Rigsbanken.	342,5	240,5	490,8	161,1	÷ 52,9	÷ 92,4	÷ 43,7	—	÷ 11,7
Ensk. Banker	162,2	174,5	2,5	617,7	458,0	57,7	13,2	123,9	—
Aktiebanker	193,3	553,5	44,5	1150,6	192,9	83,1	29,6	232,9	—

Af denne Oversigt falder det tydeligt i Øjnene, hvor stor Tilbøjeligheden har været til at forcere Varelaanene (Klasse 5) og især Aktielaanene (Klasse 4) saavel hos de enskilda Banker som navnlig hos Aktiebankerne. Det er indlysende, at der til en Bedømmelse af den for Bankerne i disse Laaneklasse opnaaede Sikkerhed først og fremmest vilde kræves en — for Udenforstaaende i Reglen uopnaelig — Viden om de saakaldte Laaneværdier eller den Bedømmelse af Hypotekets Værdi, som Bankerne lægge til Grund ved Sikkerhedens Beregning. Det vilde endvidere være et vigtigt Moment at udforske, om den relative Stillestaaen i Kassekreditiverne (Klasse 7), sammenlignet med den store Opblomstring af de her nævnte Laanformer, skulde tyde paa, at Omsætningslivet i de senere Aar har krævet Bankernes Kredit mindre til Driften af de bestaaende merkantile og industrielle Foretagender end til Paabegyndelse og Stiftelse af nye saadanne, hvis egen Kapital i saa Fald hviler paa et løsere Grundlag end for disse nye Foretagender ønskeligt. Men disse Synspunkter kunne her ikke forfølges, hvor vigtigt det end synes at fastholde dem som Grundlag for en fortsat opmærksom Bedømmelse af det svenske Bankvæsens Udvikling. Derimod vil det være lærerigt, for et Overblik over Forholdet mellem Rigsbankens Udlaansvirksomhed paa den ene Side og de private Bankers paa den anden, at sammenstille Tilvæksten i diskonterede Vexler — den mest bankmæssige Udlaansform — med Tilvæksten i de øvrige Klasser af Udlaan. En sliig Sammenstilling vil maaske bedst oplyse, hvor langt Rigsbanken er naaet paa Vejen til at blive Landets Centralbank.

Tabel XI. Tilvæxtprocent for diskonterede Vexler og andre Udlaan i Løbet af Perioden 1879—1897.

	Rigs- banken	Enskilda Banker	Aktie- banker	Alle Banker
Diskonterede Vexler	342,5	162,2	193,3	186,7
Andre Udlaan	37,0	133,0	275,4	146,1
Alle Udlaan	99,3	143,1	246,8	159,3

Tagne under ét ere Udlaanene i alle Banker altsaa forøgede c. $1\frac{1}{2}$ Gang, og Tilvæxtovervægten for Vexelportefeullen er da ingenlunde særligt stor. Men saa meget større er dens Overvægt for Rigsbankens Vedkommende; her er Diskonteringsforretningen tiltaget 9 Gange saa stærkt som Udlaanene under de øvrige Rubriker. Ogsaa hos de private Seddelbanker er der en, ganske vist ringe, Overvægt i Tilvæksten for Diskontering; men hos Aktiebankerne, hvis Forretning til Dels er nydannet indenfor Perioden, har der derimod øjensynligt været stærkere Brug for andre Laanformer end for Vexeldiskontering, uagtet ogsaa denne Laanform hos dem viser en god Tilvæxt, betragtet baade i Forhold til dens Stilling hos disse Banker ved Periodens Begyndelse og i Forhold til Forøgelsen hos alle Bankernes hele Udlaansvirksomhed. Der kan med Hensyn til Forholdstallet indenfor de forskellige Klasser af Udlaan vel herske en vis Regelløshed, og det afhænger ikke af Bankerne, men af Publikum, hvilke Former der vælges; men man skønner ikke desto mindre i Følge det her fremhævede allerede nu med Tydelighed en

Tendens til at gøre Rigsbanken til Støtte og Basis for Landets Vexeldiskontering overhovedet. Og dette er just en Opgave, der fortrinsvis tilfalder den i Egenskab af Centralbank.

Det vil blive nødvendigt at forfølge dette Spørgsmaal om Rigsbankens tidsmæssige Udvikling paa endnu et Par Omraader. Først vil den Undersøgelse være at optage, til hvilken der ovenfor især sigtedes ved Andtydningen om Midlernes Placering paa en Bankernes Solvens betryggende Maade, nemlig Undersøgelsen om Forholdet mellem Bankernes Forpligtelser overfor Publikum paa den ene Side og deres Evne til med det kortest mulige Varsel at skaffe kontant Dækning for disse Forpligtelser paa den anden. I denne Undersøgelse om Midlernes Likviditet vil der være at se bort fra de Aktiva, som repræsenterer en Placering paa længere Tid. Vel repræsenteres ogsaa Passiverne for en Del af Indlaan paa Tid; men da Erfaringen har vist, at under kritiske Tider en Vægning ved at tilbagebetale Publikum senere forfaldne eller uopsagte Indlaan ofte kan blive højst skæbnesvanger, bør der altid regnes med den Mulighed, at den største Del af Indlaansmængden maa kunne gøres disponibel med kort Frist. Forholdet er i det følgende opgjort saaledes, at der overfor den samlede Gæld til Publikum (Sedler, Postremisvexler og Indlaan) stilles dels Metalbeholdningen, dels Tilgodehavende hos Banker og Bankiers i Ind- og Udland samt hos Staten, dels Statspapirer og andre Obligationer, dels endelig som et, bankmæssigt set, ogsaa let realisabelt Aktiv den hele Beholdning af indenlandske og udenlandske Vexler. Med Forbigaa-

else af de enkelte Led i denne Beregning gives her en Oversigt over deres Resultater.

Tabel XII. Procentforholdet mellem Bankernes likvide Aktiver og deres Gæld til Publikum 1879—1897.

	1879	1884	1889	1894	1897
Rigsbanken	97,69	114,10	110,43	112,53	110,81
Enskilda Banker.....	53,53	57,04	57,54	61,00	57,12
Aktiebanker.....	82,69	74,04	67,95	77,41	65,85
Alle Banker.....	68,12	71,68	69,67	68,87	62,18

Ser man paa disse Tal for hele den foreliggende Periode under ét, frembyde de ikke særligt store Svingninger, hverken for samtlige Banker som Helhed eller indenfor de enkelte Klasser. Men et Par Omstændigheder ere dog af Interesse. De private Seddelbanker staa i denne Forbindelse paafaldende ugunstigt. Man burde i Betragtning af deres ansvarsfulde Opgave som Seddelforsynere have ventet, at deres Likviditet snarere nærmede sig Rigsbankens end de ikke-seddeludgivende Bankers. I Stedet derfor er den gennemgaaende kun halv saa stor som Rigsbankens og staar et godt Stykke tilbage for de sidstnævntes. Dette finder sin Forklaring i den overvejende Rolle, som Indlaanene endnu spille i de »enskilda« Banker, hvorom Tab. IV og Tab. VIII oplyste. De private Sedlers Inddragelse tør forventes at bidrage til Udligningen af denne Særstilling. Nok saa vigtig er derhos den Iagttagelse, at der i de senere

Aar nærmest lader til at foreligge en Nedgang i Likviditet over hele Linjen. Den Mulighed er vel ikke ganske udelukket, at dette kan bero paa forbigaaende Aarsager eller endog bør tilskrives det temmelig vilkaarlige Valg af Opgørelsestidspunkter. Men udstrækker man Undersøgelsen til de mellemliggende Aar, saa bekræfter denne Iagttagelse sig med en vis Regelmæssighed. For samtlige Banker udgør Likviditetsprocenten nemlig

³¹ / ₁₂ 1894	68,87
— 1895	65,22
— 1896	63,95
— 1897	62,18 og endog
³⁰ / ₆ 1898	52,44.

Forholdet er heller næppe uden Sammenhæng med den ovenfor ved Tab. X og XI gjorte Erfaring, at navnlig de private Banker i forholdsvis stærk Grad have forceret de mindst bankmæssige Udlaansformer. Især for Aktiebankernes Vedkommende svarer Degressionen i Likviditet under Perioden nogenlunde til Tilvæxtprocenten for de forskellige Udlaan (Tab. XI). Ogsaa for Rigsbankens Vedkommende vilde man vel have været tilbøjelig til at vente en kendelig Forbedring i Likviditeten, efterhaanden som Udviklingen henimod dens nye Funktion skred frem. Imidlertid maa det strax fremhæves, at Forholdet ved Slutningen af 1897 som Helhed paa ingen Maade giver Anledning til Uro. For at nævne et Par Paralleler fra danske Forhold udgjorde Likviditetsprocenten for Nationalbanken d. 31. Juli 1897: c. 116 pCt., altsaa kun lidet mere end Rigsbankens, og for de tre andre københavnske Hoved-

banker i Forening ved Udgangen af 1897: c. 62 pCt. eller næsten det samme som samtidigt for de svenske Banker som Helhed. Opgørelsen er muligvis ikke ganske analog med den for de svenske Banker foretagne, da Regnskaberne ere noget afvigende i Opstillingen; men tilnærmelsesvis kunne Tallene nok benyttes til Sammenligning.

Det her berørte Likviditetsforhold spiller vistnok i praktisk Forstand en nok saa stor Rolle for Bedømmelsen af et Lands Bankvæsen som det i Reglen fortrinsvis fremdragne Forhold mellem Sedler og Metalbeholdning. Sedlerne trænges i den store Omsætning efterhaanden mere tilbage som Betalingsmidler, og Metalfunderingen er dog tilsidst kun en Nødhjælp, der isoleret betragtet altid vil vise sig utilstrækkelig. Ikke desto mindre bør ogsaa dette sidstnævnte Forhold belyses; thi Metaldækningens Størrelse afgiver dels et Kriterium paa den Forsigtighed, hvormed Bankerne ledes, dels er den et vigtigt Moment i Bedømmelsen af Bankvæsenets Stilling i de internationale Berøringer. I den her nedenfor meddelte Opgørelse af de udækkede Sedler indenfor den valgte Periode er Metaldækningen opfattet i stræng Forstand som Dækning med Guldmønt eller umøntet Guld. De »udækkede« Sedler ere altsaa Beløbet af Bankernes hele omløbende Seddelmængde (se Tab. I, der bør forstaas inclusive de i andre Bankers Beholdning liggende Sedler) med Fra- drag af Guldet. (Se Tabel XIII).

Trods den store Tilvæxt i Seddelomløbet i Periodens Løb — Rigsbankens Seddelomsætning er fordoblet, de private Bankers forøget med mere end Halvdelen — har Dækningsforholdet altsaa været

Tabel XIII. De udækkede Sedler i Procent af hele Seddelomløbet i Perioden 1879—1897.

	1879	1884	1889	1894	1897
Rigsbanken	63,78	65,47	61,82	57,57	57,27
Enskilda Banker	82,49	84,17	86,41	87,83	88,68
Alle Seddelbanker	75,18	76,31	75,91	73,96	73,36

næsten konstant med en lille Forbedring for Rigsbankens og en tilsvarende lille Forværring for de private Bankers Vedkommende. Unægtelig har selv Rigsbanken endnu en Del at indhente, inden den naar til et saa gunstigt Dækningsforhold som f. Ex. Nationalbanken i København, der (efter Regnskabet pr. 31. Juli 1897) havde et Seddelomløb paa 85,45 Mill. mod en Metalbeholdning af 52,73 Mill., altsaa udækkede Sedler for kun 38,29 pCt. Den svenske Bank vil sandsynligvis ogsaa fortsætte sine Bestræbelser for at opnaa en fyldigere Guldbeholdning, efterhaanden som Privatbankernes Sedler forsvinde fra Skuepladsen. At disse sidste have og altid have haft en ganske ufyldestgørende Metalbasis, har længe været anerkendt. De have ikke engang vist nogen Tilbøjelighed til at supplere den, efterhaanden som Seddelomløbet voxede; den samlede Guldbeholdning hos dem staar ligesom for 20 Aar siden stille ved c. 8 Mill. Kr.

Hvis Bankernes Stilling til Udlandet skulde bedømmes efter deres Metalfond, vilde Dommen være falden langt ugunstigere ud, end Tilfældet har været.

De have heldigvis paa et andet Punkt befæstet denne Stilling langt solidere. De have ikke blot Aar for Aar forøget deres Beholdning af udenlandske Vexler, men samtidigt have de lært at holde et betydeligt Tilgodehavende i Udlandet. Herom oplyser hosstaaende Tabel.

Tabel XIV. Bankernes udenlandske Vexelportefeuille og Tilgodehavende i Udlandet i Perioden i 1879—1897.

Millioner Kroner	Paa Regning med udenl. Banker og Bankiers			Diskonterede og købte udenlandske Vexler		
	Rigs- banken	Ensk. Banker	Aktie- banker	Rigs- banken	Ensk. Banker	Aktie- banker
³¹ / ₁₂ 1879.....	10,81	2,14	0,28	6,69	6,77	9,03
— 1884.....	8,38	2,41	2,79	12,94	7,03	8,60
— 1889.....	10,37	9,13	2,89	16,48	13,13	6,60
— 1894.....	21,15	16,66	16,78	7,24	11,04	7,19
— 1897.....	19,44	20,68	13,12	14,75	16,58	9,55
	Tilvæxtprocent					
1879—1897...	79,9	864,6	4619,1	120,7	145,0	5,8
For alle Banker	302,5			81,9		

Paa dette Punkt have de private Seddelbanker taget en smuk Revanche over Rigsbanken. Denne sidste maa ganske vist stadig bære Seddeldækningens Byrde, for saa vidt Metalfonden angaar; men til Gen-gæld har den i langt ringere Grad end Privatbankerne lagt Vægt paa at styrke sin udenlandske Position. Forandringer i dette Forhold ere efter Sagens Natur ret hyppige og lunefulde; hvor stor Del de senere

Aars forholdsvis lave Rentefod i Sverig har i Privatbankernes Tilbøjelighed til at placere Midler i Udlandet, lader sig derhos ikke med Nøjagtighed sige. Men Tilvæksten i disse Bankers udenlandske Beholdninger er for stor og for stadig til ikke at kunne tages som en gyldig Exponent for en fuldt bevidst, priselig Bestræbelse henimod Uafhængighed af udenlandske Kreditforhold.

III.

Bankreformens tilsyneladende mest indgribende Virkning er den Dødsdom, den udtaler over de private Seddelbanker. Og dog er denne Dødsdom kun en betinget Domfældelse. Ikke blot har man under Overgangstiden rundhaandet sørget for at holde dem skadesløse; ogsaa efter denne Tids Udløb ville de sikkert vise sig livskraftige, sandsynligvis dog efter en Rekonstruktion, der fører dem ind under Kategorien Aktiebanker. Thi det kan ikke forudsættes, at de efter Seddeludstedelsens Ophør ville finde det overensstemmende med deres Fordel at bibeholde den solidariske Hæftelse, der er Betingelsen for deres Bestaaen som »enskilda Banker«.

Aktiebankernes Klasse vil altsaa sandsynligvis efter Overgangstidens Slutning fremtræde i en stærkt rekruteret Stand, beredt til at tage Stilling paa Pengemarkedet som en med Statsbanken fuldt jævnbyrdig Kapitalmagt. Det kan ikke nægtes, at den store Overflødighed af Bankinstituter allerede nu frembyder sine Betænkeligheder; den har i de senere Aar vel stærkt understøttet Emissionstilbøjeligheden og givet det sven-

ske Omsætningsliv et Præg af kontinental Sorgløshed, der ellers ikke stemmer med de nordiske Traditioner. Men i store Træk har Udviklingen i de 18 Aar, Reformarbejdet har varet, ikke efterladt sørgelige Minder. Og trods al Dristighed har der i de seneste Tiaar udviklet sig en ikke ringe Sagkundskab i Bankledelse, støttet og kontrolleret af en ufortrøden og aarvaagen offentlig Kritik.

Hovedvægten i en Betragtning om Reformens Konsekvenser ligger derfor paa Spørgsmaal, der gruppere sig om Rigsbanken som Centralbank.

Først kan der spørges om de økonomiske Følger af Rigsbankens forandrede politiske Stilling. I Reglen er den Fare, der mest truer Centralbankernes Uafhængighed, at vente fra den udøvende Magt; derfor gaar i de fleste Stater Bestræbelsen ud paa at stille den monopoliserede Seddelbank saa frit som muligt i Forhold til Statsregeringen og Statskassen. I Sverig truede Faren fra den modsatte Kant, her var det Rigsdagens Enevælde over Banken, som det gjaldt om at bryde. Kun til en vis Grad er dette lykkedes ved Reformen; det var end ikke langt fra, at denne helt var strandet paa den Forestilling, at der ved Indrømmelsen om et kongevalgt Medlem i Bankbestyrelsen skabtes en Adgang for »Storkapitalen« til at udøve et utilbørligt Tryk paa Bankens Ledelse. Men nogen paaviselig økonomisk Skade har Forbindelsen mellem Rigsdag og Rigsbank hidtil næppe forvoldt. Det er sagtens Erkendelsen heraf, som har bevirket, at Tanken om at basere Banken tildels paa private Interessenters Kapital slet ikke er bleven genoptagen paa Reformbevægelsens seneste Stadier. Den sidste Bankkomité

gennemgik vel i Korthed Grundene for og imod en slig Ordning, men kun for at slaa fast, at den vilde savne saavel indre Nødvendighed som al Sympathi i og udenfor Rigsdagen. Blandt disse Grunde var der dog en, som fik en forholdsvis flygtig Prøvelse, medens man i andre Stater har skudt den stærkt i Forgrunden, nemlig Hensynet til Bankens Sikkerhed under en eventuel fjendtlig Invasion. Hvor fjern en slig Fare forhaabentlig ligger, burde man ikke være blind for, at den efter Folkerettens nuværende Standpunkt maa være betydeligt mindre for en paa Privatkapital baseret Bank end for en Statsbank. Men for saa vidt det er de normale politiske Forhold, som fortrinsvis skulle afgive Vejledningen for den hensigtsmæssigste Bankpolitik, kan der i denne Sammenhæng ikke bebrejdes den svenske Bankreform andet end i det højeste en noget vel udpræget Fastholden ved ensidigt parlamentariske Tilbøjeligheder.

Stærkere har Kritiken overfor Reformen været paa et andet vigtigt Punkt, nemlig med Hensyn til Grænserne for Rigsbankens Seddeludstedelse. Det er i denne Forbindelse især fra Økonomers og Fagmænds Side, at der er rejst alvorlige Betænkeligheder. Man har først villet drage i Tvivl, at overhovedet en fast Grænse for den Seddelmængde, der ikke er dækket af Metal, lader sig forene med fornøden Elasticitet i Pengevæsenets Organisation. Dernæst har man forment og fra flere Sider med Skarphed urgeret, at det i Loven fastsatte Maximum af 100 Millioner Kroner for de udækkede Sedler vilde vise sig ganske utilstrækkeligt og i kritiske Tider afstedkomme en hidtil ukendt høj Diskonto. Og endeligt har man tillige

dadlet Funderingsbestemmelserne for den »udækkede« Seddelmængde. Paa Grund af disse Spørgsmaals principielle Betydning for en Dom over Reformens Virkninger kunne de ikke forbigaaes, men skulle i Korthed prøves under Hensyn til de tilsvarende Regler i dansk Banklovgivning.

Trods alle de Indvendinger, der fra Theoriens Side ere gjorte mod det saakaldte Kontingenteringssystem, Fastsættelsen af en bestemt Grænse for Seddeludstedelsen, har det dog i den praktiske Bankpolitik stadigt Overvægten, om end med Tilsætninger fra det modstaaende System, Etableringen af et vist Forhold mellem Seddelmængde og Metaldækning. Erfaringen har heller ikke i en lang Aarrække givet Anledning til at befrygte væsentlige Ulæmper af denne Politik i Retning af for ringe Elasticitet overfor Næringslivets Krav paa Kreditmidler, og i Henseende til dens Holdbarhed i kritiske Tider er der i de nyere Banklovgivninger ved forskellige Indrømmelser til Forholdssystemet truffet Sikkerhedsforanstaltninger, der hidtil have vist sig betryggende. En Sammenligning mellem den svenske Regel om Dækningsforholdet og den tilsvarende danske lader sig ikke fuldstændigt gennemføre, da den specielle Seddeldækning for den svenske Rigsbanks Vedkommende tillige omfatter Bankens hele a-vista-Tilgodehavende i Udlandet, medens Nationalbanken med et Par specielle Undtagelser kun tør betragte det virkelige Metalfond som egentlig Seddeldækning. Minimaldækningen i Metal stiller sig dog strængere for den danske end for den svenske Centralbank. Lægger man Nutidens omtrentlige svenske Seddelforbrug til Grund, altsaa gaar ud fra en Seddelmasse af f. Ex. 150 Mill.

Kr., saa vilde efter den nye svenske Dækningsforskrift $44\frac{1}{2}$ Mill. Kr. hertil være tilstrækkelig Metaldækning, naar Banken intet Tilgodehavende holdt i Udlandet, hvorimod den danske Dækningsregel ($\frac{3}{8}$ Metal) hertil vilde kræve $56\frac{1}{4}$ Mill. Kr. Metaldækning.

Paa dette Punkt har den svenske Centralbank øjensynligt faaet en ret stor Frihed, da man nu en Gang for alle maa regne med visse Minimalgrænser for Metalbeholdningen som uundværlige. Hvor stort det foreskrevne Maximum af »udækkede« Sedler derimod skal være for at afgive fornøden Betryggelse mod alle Eventualiteter, er i særlig Grad afhængigt af Forholdene indenfor det enkelte Land og da navnlig af den Kvantitet Omsætningsmidler, som efter Samfundets Kreditstandpunkt og Individernes Vaner til enhver Tid bør findes tilgængeligt. At Kvantitetens Bestemmelse derhos maa staa i et vist Forhold til Folketallets Vexlinger, tør ikke betvivles, uagtet dette Forhold paa ingen Maade er et konstant, for alle Lande og alle Tider ensartet. Men naar det da spørges, om 100 Millioner Kroner er et for Sverigs Forhold forstandigt afpasset »udækket« Seddelbeløb, saa forekommer den herskende Bekymring for, at dette ikke skulde være Tilfældet, noget overdreven. For en Befolkning paa c. 5 Millioner repræsenterer denne Kontingentering c. 20 Kroner pr. Individ. Men dette er hverken i al Almindelighed eller for et Land med Sverigs naturlige og økonomiske Forudsætninger særligt knapt. Uden at fordybe sig for meget i statistiske Sammenstillinger med andre, større Samfund — Sammenstillinger, som efter slige Forholds Natur aldrig kunne blive fuldt exakte eller adækvate — vil man kunne skønne herover

ved en Beregning af Seddelmængden pr. Individ i Sverig i den allerede forløbne Overgangstid af 18 Aar. For ikke at gøre denne Beregning uforholdent kompliceret, medtages kun Tallet pr. 31. December hvert Aar; det fremgaar nemlig af de senere Aars Bank-rapporter, at dette Tidspunkt repræsenterer Maximum i Seddelomløbet, saa at man uden stor Fare for at vælge et for lavt Tal tør tage dette til Norm. Den samlede Seddelmængde hos Rigsbank og enskilda Banker pr. Individ udgjorde herefter:

31. December 1879	17,65	Kr.
— 1880	19,63	—
— 1881	18,97	—
— 1882	19,65	—
— 1883	19,15	—
— 1884	19,46	—
— 1885	18,98	—
— 1886	19,18	—
— 1887	18,94	—
— 1888	21,07	—
— 1889	21,51	—
— 1890	21,73	—
— 1891	21,37	—
— 1892	21,22	—
— 1893	22,16	—
— 1894	23,24	—
— 1895	23,91	—
— 1896	25,91	—

En næsten regelmæssig Tilvæxt i Seddelforbruget pr. Individ er der altsaa; men trods de senere Aars store Opsving i Næringslivet var Forbruget dog ikke

mere end c. 26 Kr. i 1896 og — beregnet efter et Folketal af 5 Millioner — c. 28,2 Kr. i 1897. Skulde det endog ved Udgangen af 1898 vise sig at være f. Ex. 30 Kr., saa vil det betyde, at to Tredjedele af hele Seddelmassen tør forblive uden Dækning i teknisk Forstand, hvad der netop er det normale Spatium. Thi i de Stater, hvor Proportionalsystemet hersker, fordres der sjældent mindre, men undertiden mere end Tredjedelsdækning. Og i Danmark har man faktisk hidtil kunnet nøjes med en Del mindre. Det danske Seddelforbrug pr. Individ er ikke saa lidt større end det svenske; det udgjorde saaledes (i Følge en detailleret Gennemsnitsberegning af Prof. W. Scharling i Danmarks Statistik III, S. 306, jfr. 321) allerede i den første Halvdel af 1850'erne omtrent lige saa meget som Sverigs nu for Tiden (1849—54: 13,86 Rdl.) og er ogsaa steget stærkere med Aarene, saa at det d. 31. Juli 1897 ved Bankaarets Udløb udgjorde 37,15 Kr. pr. Individ. Men Metaldækningen har i de seneste 10 Aar udgjort mellem 60 og 66 pCt. af Seddelomløbet ved Bankaarets Udløb, og det kan ikke af det foreliggende Materiale ses, at Dækningsgrænsen — der som bekendt er $\frac{3}{8}$, altsaa lidt mere end Tredjedelsdækning — har været naaet, endsige at dens Overholdelse har været følt som et Tryk paa Pengemarkedet. Det er ikke desto mindre vel muligt, at Forholdene i Sverig ville vise sig mindre elastiske; den store Frihed, som den private Seddelemmission hidtil har nydt, vil maaske ikke uden et vist Savn for Pengemarkedets Bevægelighed kunne opgives. Men det er med fuld Ret, at Rigsbanken som Centralbank faar stræng-

ere Vilkaar; den bør og vil sikkert ogsaa fra første Færd gøre det til sin Opgave at sikre Landet en tilstrækkelig Guldbeholdning. I hvilken Grad den hertil vil kunne gøre Regning paa virksom Understøttelse af et udviklet Checksystem eller af Clearingforanstaltninger, er det endnu ikke let at bedømme; men Staten har ved Checklovens Udfærdigelse gjort sit til at bane Vejen derfor, og Bankerne tilkommer det at benytte sig af Nutidens udviklede Teknik til at erstatte en Del af Privatbanksedlerne med andre Betalingsmidler af større Elasticitet.

Dertil kommer endnu en Omstændighed. I den ovenstaaende Opgørelse af Seddelmængden pr. Individ er Rigsbankens Seddelomløb uden videre slaaet sammen med de private Bankers. Det er imidlertid sandsynligt, at Rigsbanksedlerne ville vise sig som et mere effektivt Omløbsmiddel end de andre. Herved sigtes ikke til deres Egenskab af »legal tender«, paa hvilken til daglig Brug Ingen tænker, men til den Kendsgerning, at medens Rigsbankens Sedler i enhver Kasse, saavel i Bankers som i andre Forretningsfolks, repræsentere Møntbeholdning, gælder det samme ikke altid om de private Sedler. Tværtimod anvender Publikum et betydeligt Arbejde mellem Aar og Dag til at sortere og udvexle dem, og det kan i det mindste formodes, at en ikke ganske ringe Del af dem ligger i andre Bankers og større Instituters Tællerpakker. Ogsaa af denne Grund vil Grænsen for Rigsbankens udækkede Seddelemmission sandsynligvis vise sig forholdsvis elastisk.

Fra Hensynet til det sandsynlige Forbrug af

Omsætningsmidler frembyder den i Loven fastsatte Grænse for de udækkede Sedler altsaa for Tiden ingen paaviselig Betænkelighed. Under forandrede Forhold vil en slig Betænkelighed derimod let kunne opstaa. Skulde det f. Ex. vise sig, at det store Kolonisationsforetagende, der forestaar i Norrlands nordligste Del i Forbindelse med Ofotenbanens Anlæg og de rige Malmlejers Exploitering, tager en uforudset stærk Fart, vil dette sandsynligvis ogsaa kræve et forholdsvis stort Tilskud af Omsætningsmidler, der i saa Fald paa Grund af de store Distancer ville faa en ringe Omløbshastighed. Men særligt nær ligger denne Eventualitet endnu ikke. Ikke desto mindre hører Reglen for det udækkede Seddelbeløbs Grænser til de Bestemmelser, der fra Tid til anden maa revideres, og det er endog sandsynligt, at allerede en nær Fremtid vil bringe Forslag om en slig Revision som et Middel til at dæmpe den Tvivl, der faktisk hersker angaaende den nu fastsatte Grænses Hensigtsmæssighed.

Derimod synes det mindre naturligt allerede nu at tænke paa en Reform af de givne Regler om Dækningens Art. Ikke fordi de i højere Grad end den nys behandlede Regel ere hævede over al Kritik; men snarere af den samme Grund, som vil kunne motivere Dækningsgrænsens Udvidelse, nemlig Hensynet til Bankens frie Bevægelighed. Her er der navnlig to Punkter at lægge Vægt paa. Det ene, som dog ikke synes at have været særligt fremdraget, er det udenlandske Tilgodehavendes Optagelse (ligesom hidtil) som en Del af den specielle Seddeldækning, altsaa ganske sideordnet med Metal. Gaar

man ud fra, at en Banks Metalbeholdning kun er til for at sikre Landet et passende Kvantum Betalingsmidler overfor Udlandet — og dette er i Theorien den sædvanlige Betragtning — saa er denne Ligestilling af udenlandsk Tilgodehavende og Metal fuldt konsekvent. Det kan imidlertid ikke uden videre indrømmes, at Metalbeholdningen er uden Betydning ogsaa til indenlandsk Brug, som Middel til at sikre Sedlernes Indløselighed, og det er i det mindste et Hensigtsmæssighedsspørgsmaal, om ikke den f. Ex. for Nationalbanken gældende Forskrift, der klassificerer det udenlandske Tilgodehavende blandt de subsidiære Dækningsmidler, mere fyldestgør dette Hensyn end en Regel som den svenske, der kan føre til, at en meget stor Brøkdelen af den specielle Sedeldækning figurerer som en Fordring i Udlandet, hvilken i et kritisk Øjeblik ikke altid vil vise sig saa let at inddrage. Det andet Punkt, hvortil her sigtes og som har været udsat for en Del Angreb, er den subsidiære Dækningsregel, at ogsaa svenske Statsobligationer og andre offentlige Effekter, som noteres paa udenlandsk Børs, kunne medregnes sideordnet med Vexelportefeullen og udenlandske Statspapirer. Kritiken har ganske vist her en Støtte i Theorien. At al Seddelemmission først og fremmest bør baseres paa den regelmæssige »Tilbagestrømning« af Valuta, som navnlig Vexelportefeullen garanterer, og at Obligationer, der amortiseres i Løbet af en lang Aarrække eller endog slet ikke, paa ingen Maade stille en slig Tilbagestrømning i Udsigt, men oven i Købet ere underkastede Kurssvingninger, er en bekendt Sag. Alligevel tør det fra et Erfarings-

synspunkt betvivles, at Omsætningslivet altid vilde være tjent med et Forbud i denne Retning. I Lande, hvor Handel ikke er Befolkningens Hovednæring, har Vexelporfeuilleen ikke altid den formodede Egenskab af et særligt omsætteligt Aktiv med en hurtigt forløbende Kredittid, og det kan for Samfund som de nordiske, der ligge forholdsvis fjernt fra det store Pengemarked, være vanskeligt nok at realisere dette Aktiv i en kritisk Situation, medens der samtidigt kan være bedre Haab om at interessere den europæiske Finansverden for rentebærende Papirer med god Klang, tildels endog betalbare i Udlandet. Den tilsvarende Regel for Nationalbanken har næppe heller givet Anledning til Erfaringer i modsat Retning.

I denne Forbindelse maa endnu fremhæves et Punkt, hvor den svenske Ordning af Dækningsforholdet ubetinget synes de fleste andre Landes overlegen. Ved den totale Udelukkelse af Sølvet fra at fungere som Metaldækning har den svenske Banklov stillet sig paa et sikkert og — efter alt at dømme — rationelt Standpunkt, der staar i priselig Modsætning til saa mange Staters haabløse Forsøg paa at opretholde Illusionen om Sølvets Ligeberettigelse som Møntmetal. Maaske vilde Konsekvensen have fordret, at saa ogsaa kun Bankens Foliotilgodehavende i Lande med Guldmøntfod regnedes til den specielle Seddeldækning; men et slikt Brud paa Traditionen har man ikke haft nogen tvingende Grund til at foreslaa.

De væsentligste Spørgsmaal om Rigsbankens Betingelser for at løse sin Fremtidsopgave ere her-

med antydede. Vel spillede indtil for faa Aar siden endnu den Bekymring en vis Rolle i den offentlige Debat, at Banken ved at oprette et større Antal Filialer rundt om i Landet skulde miste den fornødne Enhed i Ledelsen og forvandles til et Aggregat af »smaa Laanekasser«. Efterhaanden er denne Frygt forstummet, sikkert under Paavirkning af de i Mellemtiden indvundne Erfaringer. Hvis Analogier i denne Sammenhæng overhovedet bevise noget, maa vel ogsaa den Fuldkommenhed, som især den tyske og den franske Centralbank have opnaaet i Udvidelsen af deres Filialnet, bibringe alle den Tro, at der meget mere i en sliq Decentralisation ligger et virksomt Magtmiddel i Forhold til Landets Økonomi og et ypperligt Redskab til Betalingsprocessens Regulering. Ikke mindst forsvinder Ulæmpen herved i en Tid, som næsten ikke længer kender til Afstande i Rummet.

Ogsaa i denne Retning var der vistnok for Danmark et og andet at lære af Rigsbankens Reform. Kunde man saa tillige komme saa vidt, at de danske Bankers Regnskaber opstilledes efter visse fælles Principer, som gjorde det muligt at danne sig et Overblik over det indenlandske Pengemarkeds Tilstand til enhver Tid, vilde meget være vundet. Den svenske Bankstatistik er vel ikke saa aktuel, som det altid kunde ønskes; først henved tre Uger efter Maanedens Slutning offentliggøres dens Resultater; men ved sin Regelmæssighed, Fuldstændighed og Tydelighed afgiver den et Forbillede, som fortjener den største Paaskønnelse. Uden den vilde en fuldt objektiv Dom om Landets Pengevæsen ikke være

tænkelig; men ved dens Hjælp er man i Stand til at forfølge en Række økonomiske Undersøgelser, som ogsaa for Nabostaterne ere af den livligste Interesse. Og den Tid vil nok komme, hvor det bliver fornødent at genoptage Bestræbelsen for at udvide de nordiske Landes Møntfællesskab til at blive et Seddelfællesskab. Saa længe ogsaa private Instituter i indbyrdes Konkurrence sprede Banksedler blandt Publikum, kan der vel ikke blive Tale herom; men naar Seddelprivilegiet kun tilkommer de tre Centralbanker, lader dets Benyttelse sig forholdsvis let kontrollere. Tilliden til Nabolandenes Centralbanker har allerede nu fundet betegnende Udtryk i Indrømmelsen om gensidig rentefri Assignering og i Statens Bemyndigelse til, at Nationalbanken benytter sit Tilgodehavende hos de to andre Landes Hovedbanker som Seddelfundering. Til at bevilge Sedlerne den Fordel, der nu tilstaas Anvisningerne og Foliomidlerne, er der kun et lille Skridt, og de Betæneligheder, der kunne hentes imod en saadan Overenskomst, navnlig fra Faren for Falskneri, synes ikke at være uovervindelige.

Det kongelige danske Generalkonsulat i Göteborg
d. 25. August 1898.
